

z provozovárny s udáním dne a hodiny, kdy zásylka má býti vypravena, dále s udáním počtu, znamení a čísel nádob jakož i váhy zásylky a příslušné spotřební dávky, jež zároveň témuž úřadu, ač nebyla-li uvěřena, budiž zapravena (§§ 23 a 24 cit. z.). Pokud osvědčení příslušné (boleta o zaplacení nebo uvěření daně) se nenalézá v provozovárně a to v rukou toho, kdo jest povinen finančním orgánům zprávy podávati, nesmí minerální oleje z provozovárny býti odstraněny (§ 25 cit. z.). Rovněž nesmí se tak státi před uplynutím doby ohlášené, aniž (§ 25 cit. z.) u větším množství (§ 30 cit. z.), aniž konečně po uplynutí hodiny od okamžiku ohlášeného (leč by průtah byl způsoben úředním vyšetřováním). Přestoupení těchto předpisů tvoří těžké důchodkové přestupky, kteréž se trestají dle §§ 323 a 349 důch. tr. zák. a v Dalmacii, kde tento zákon neplatí, dle zák. č. 94 ř. z. z r. 1882; při tom pokládá se správce závodu za pachatele každého neohlášeného neb od ohlášení uchylujícího se vyklizení minerálního oleje, jež stalo se v době jeho nepřítomnosti v provozovárně; za peněžité pokuty ručí podnikatel (§ 31 cit. z.). Rovněž správce závodu za ručení podnikatelova povinen jest zapraviti poplatek pro zkrácení daně vyměřený (§ 3 cit. z.).

Omyl (v právu občanském).

I. Pojem a rozdělení.

Omyl (error) spočívá ve vadné, nesprávné představě o jistém předmětu. Předmětem omylu jest buď pravidlo právní nebo skutečnost. Podřadí-li se faktum pravidlu právnímu, jest omyl buď právní nebo faktický, dle toho, zda se kdo mýlí v návěsti hořejší, pod kterou ono podřadeno býti má, aneb v návěsti dolejší, která podřaděna býti má. Omyl je neomluvitelný, jestliže mýlícimu se lze hrubou nedbalostí přičísti, jinak jest omylem omluvitelným (error justus probabilis). Omyl právní je zpravidla neomluvitelný, poněvadž nikdo se nemůže omlouvatí neznalostí zákona, jakmile byl tento řádně prohlášen (§ 2 o. o. z.). Omyl faktický bývá zpravidla omluvitelný, poněvadž jednající všechny skutečnosti řádně znáti a o nich poučiti se nemůže. Toto různění omylu má význam zejména ohledně břemene důkazního (§ 104 s. ř.). Odvolává-li se kdo na omyl právní a tvrdí, že je omluvitelný, musí to dokázati, poněvadž omyl právní zpravidla je neomluvitelný, kdežto naopak při omylu faktickém musí ten, kdo mýlícimu se hrubou nedbalostí vytýká, tuto dokázati. Omyl ve smyslu občanskoprávním, ať je to již nevědomost neb omyl v užším smyslu, může se naskytnouti při všelikých jednáních neb opomenutích stran, kteréž mohou míti v zápětí nabytí nebo pozbytí práv. Ježto pak též soudci začasť přísluší o právech stran rozhodovati, buď je přiznati neb odepřiti, má zajisté omyl i v řízení soudním dosti značný význam. Jest tudíž k omylu přihlížeti jednak v oboru materiálního občanského práva (všeobecného i zvláštního) jednak v oboru formálního práva (totiž v řízení ve věcech sporných i nesporných).

II. Právo občanské.

1. Omyl skutkový jest zpravidla omluvitelný, zejména týká-li se právního stavu nebo jednání cizího na př.: při uzavírání smluv s osobami k tomu nezpůsobilými (§§ 248 a 866 o. o. z.). Výjimečně jest skutkový omyl neomluvitelný, lze-li hrubou nedbalostí mýlícimu se přičísti, jako zejména týká-li se omyl vlastního právního stavu nebo vlastního jednání na př. opomene-li kdo do knih veřejných nahlédnouti (§ 443 o. o. z.).

2. Omyl právní je zpravidla neomluvitelný, poněvadž každý může sám zákon seznati aneb u osob práva znalých se o něm poučiti (§ 2 o. o. z.). Výjimečně je právní omyl omluvitelný:

a) Jestliže zákon sám jej za omluvitelný prohlašuje jako na př. při bezelstné držbě (§ 326 o. o. z.) a při *condictio indebiti* (§ 1431 o. o. z.), (viz čl. Obohacení bezdůvodné).

b) Jestliže při smlouvě byla strana slibující podvodem strany druhé v omyl uvedena aneb jestliže tato zúmyslně omylu jejího využitovala, musí omylná strana v každém případě práva býti za škodlivé následky (§ 874 o. o. z.), tedy také i tehdy, když omyl ten byl omylem právním.

c) Jestliže lze dokázati, že vůle pořizovatelova jediné na omylu v pohnutce spočívala, činí tento právní omyl poslední pořizení neplatným (§ 572 o. o. z.), na př. měl-li za to pořizovatel, že musí svému nehodnému bratru povinný díl zanechati.

3. Právní jednání.

Vliv omylu na právní jednání může býti dvojitý. Buď vylučuje existenci vůle nebo souhlas vůle a sluje pak omylem podstatným (*error essentialis*) anebo vůle i přes omyl tu jest — omyl nepodstatný (*error concomitans*). Obyčejným případem poslednějšího omylu jest, spočívá-li vůle na mylné pohnutce, kdež pak mluví se o omylu v pohnutce.

Omyl podstatný, který existenci vůle vylučuje, spočívá v tom, že vůle strany se skutečným projevem vůle ve hlavních kusech se různí (*error*). Tato neshoda může jak při jednostranných tak i při oboustranných právních jednáních místa míti. Ve všech takových případech nedostává se projevu učiněnému skutečné vůle a jestliže následkem toho jednání je neplatno, jest omyl důvodem neplatnosti, nikoliv však proto, že se »mýlil« jednající, nýbrž proto, že »nechtěl«. Totéž platí také při projevech vůle, mlčky učiněných (§ 863 o. o. z.). Čin konkludentní omyl vylučuje, poněvadž nebylo tu vůle k činu takovému vyhledávané. Při tom lhostejno je, zda omyl jest omluvitelný čili nic, zda jest to omyl právní či skutkový. Omyl jest podstatný, když projevující mýlí se v předmětu nebo podmětu právního poměru, který se založiti má aneb v obojím (*error in corpore, error in persona*); k omylu v předmětu náleží též omyl v povaze právního poměru.

Za podstatný bude platiti omyl v těch případech, kde vůle skutečně směřuje ku věci jiného druhu, po případě když projevující má na mysli osobu jinou, než ku které projev směřoval. Omyl ve vlastnostech je pouze omylem v pohnutce. § 872 o. o. z. různí mezi omylem, který dotýká se podstatné vlastnosti věci, a omylem vztahujícím se pouze na vedlejší okolnost její, pokud ovšem strana tuto v přední řadě na zřeteli neměla. Účinek podstatného omylu má vlastně vždy neplatnost jednání míti v zápětí, jak tomu jest ve právu římském, ježto podstatná náležitost jednání, totiž vůle, tu schází. V rakouském právu platí tato zásada jen ohledně posledního pořizení a smluv manželských, kdežto při ostatních, ať úplatných či bezplatných smlouvách zvláštní modifikace se dopouštějí.

4. Poslední pořizení.

Při posledním pořizení platí zásada, že pořizovatel vůli projevití má prost jsa omylu podstatného (§ 565 o. o. z.). V základě toho prohlašuje § 570 o. o. z., že omyl podstatný pořizení zústavitelovo neplatným činí a dále, že omyl je podstatným, jestliže zústavitel mýlí se buď v osobě, kterou obmyslíti chce, nebo v předmětu, o němž poříditi chce. Ovšem je

platné pořízení, když osoba nebo věc dotčená pouze nesprávně byla pojmenována nebo popsána (§§ 571 a 655 o. o. z.). Platí tu zásada: *falsa demonstratio non nocet*.

5. Smlouvy manželské.

Při smlouvách manželských činí omyl konsens manželský jen tehda neplatným, když stal se v osobě budoucího manžela (§ 57 o. o. z.). Výjimečně obsahuje zákon ustanovení, jímž pro případ, že manžel po sňatku sezná, že manželka jeho jest těhotná, uděluje se mu právo, domáhati se toho, by manželství prohlášeno bylo neplatným (§ 58 o. o. z.).

6. Ostatní smlouvy.

Při ostatních úplatných a bezplatných smlouvách nastává zvláštní modifikace zásady základní, že omyl podstatný působí neplatnost jednání právního. Vychází totiž obec. zákon obč. z toho názoru, že každý smluvník (kontrahent), jenž nepoznal omyl spolukontrahenta, má právo považovati projev jeho za pravý a že, má-li omyl účinku míti, musí aspoň (straně dotýčné) zřejmým býti. V posledním tomto případě jednal by kontrahent lstivě, poněvadž by chtěl omylu strany druhé využítovati. Smlouva v tomto případě jest neplatnou ne pro omyl podstatný, nýbrž pro podvodné jednání spolukontrahentovo (*ex capite doli*). Týž účinek má omyl také ještě tehda, když vyvolán byl druhým kontrahentem klamnými údaji (§ 871 o. o. z.) ať zúmyslně ať bez úmyslu (vedení v omyl), poněvadž se tu pokládá za slušnější, by škodu trpěl spíše původce omylu, než nevinný jeho protivník. Účinek v obou případech jest ten, že smlouva jest relativně neplatná na straně mýlícího se (§ 871 o. o. z.). Právo v omyl uvedeného (§ 877 o. o. z.), domáhati se zrušení smlouvy pro sběhší se omyl, při čemž však druhá strana žádného úskoku se nedopustila, musí během 3 let k platnosti přivedeno býti; po té době jest promlčeno; byl-li tu však podvod, promlčuje se nárok ten v pravidelné době 30leté (§ 1487 o. o. z.). Promlčení práva, smlouvu pro omyl v odpor bráti, počíná teprve okamžikem, kdy omyl seznal ten, kdož oprávněn jest smlouvě odporovati (roz. sb. »Gl. U.« 3375). Při omylném kvitování účtu nelze § 1487 použítí (roz. sb. »Gl. U.« 4200), rovněž ne na *condictio indebiti* (roz. ze dne 11. června 1852 č. 5513, »G. Zeit.« z r. 1833 č. 43).

a) Omyl v osobě nebo ve vlastnostech osoby, byl-li klamnými údaji spolukontrahenta způsoben, má týž účinek jako podstatný či nepodstatný omyl ve věci dle toho, je-li omylem podstatným či nepodstatným (§ 873 o. o. z.). Omyl v osobě tu jest, jestliže na př. *A* vydává se za *B* v poměru smluvním, při kterémž na osobních vlastnostech záleží, anebo jestliže se kdo podvodně za zmocněnce druhého vydává a jménem jeho jednání právní uzavírá (roz. sb. »Gl. U.« 3043); omyl ve vlastnostech, jestliže se kdo podvodně na př. za stavitele nebo znalce vydává.

b) Byl-li omyl zúmyslně klamnými údaji (lstí) vzbuzen, jest práv ten, kdo v omyl uvedl, z pozitivné i negativné škody a musí náhradu dáti (§ 874 o. o. z.). Náhrada může spočívatí dle § 1323 o. o. z. také ve zrušení právního jednání (roz. sb. »Gl. U.« 912).

e) Způsoben-li omyl třetí osobou, není na závadu byť i podstatným byl, platnosti smlouvy, leč by ovšem kontrahent mýlícího se spolupůsobil aneb aspoň vědomosť měl o tom, že jeho spolukontrahent jest v omylu, ve kterémžto případě přihlíží se k omylu tak, jako kdyby jím byl způsoben (§ 875 o. o. z.).

d) Od omylu podstatného jest lišiti případ, když osoba nebo věc sice nesprávně byla označena, když však osoba nebo věc dotýčná z jiných spolehlivých známek poznati se dá. Prohlášení jest tu ve smyslu pravé seznané vůle posouditi, takže jest jednání to platné (§ 914 o. o. z.). I při smlouvách platí zásada: »falsa demonstratio non nocet«, jako na př.: prodatel domů v listině kupní označí dům dle polohy a dle rozsahu zcela správně avšak nepravým číslem.

7. Vyrovnání a smlouva doznávací.

Při vyrovnáních a doznáních platí ohledně omylu všeobecné zásady, vytčené v §§ 871—876 o. o. z.

a) Ku neplatnosti narovnaní jest dále potřebí, aby omyl jedné strany, narovnaní činící byl stranou druhou způsoben (§ 871 o. o. z.), aby sama viny v omylu neměla (§ 876 o. o. z.) anebo aby nebyla třetí osobou v omyl uvedena (§ 875 o. o. z.), takže jen v tomto případě strana druhá nejen na bezprávném jednání osoby třetí podílu neměla, nýbrž ani omyl z okolností poznati nemohla. Narovnaní mezi pachtýřem a exekučním vydražitelem uzavřené jest zrušeno, jakmile pozbude dražba platnosti (roz. sb. »Gl. U.« 720).

b) Uznání práva může se, poněvadž právě jako narovnaní jest smlouvou, státi pro omyl neplatným, pokud se omyl zběhl v podstatě osoby nebo předmětu (arg. § 1385 o. o. z.). Lze tudíž současně při tomto omylu použití zásad v § 871—876 o. o. z.

8. Omyl v pohnutce.

Omyl v pohnutce nevyklučuje existenci vůle, nýbrž omezuje pouze svobodu její tím, že vůle mylnou představou opanována jest. Zpravidla nemá omyl tento na platnost jednání žádného účinku; byl-li však klamnými údaji druhé osoby přiveděn, aneb využítkovala-li omylu se sběhšího osoba druhá — jedná se tu pak o podvod (§ 565 o. o. z.) nebo o t. zv. lesť (dolus, §§ 874, 1487 o. o. z.), kterážto se má k omylu v pohnutce jako donucení ku bázni. Omyl v pohnutce nepůsobí zpravidla neplatnost jednání při posledním pořízení (§ 572 o. o. z.), při smlouvě manželské (§ 59 o. o. z.), při ostatních smlouvách (§ 901 o. o. z.). Toliko výjimečně přihlíží se k němu v těchto případech:

a) Při posledním pořízení (testamentu a kodicilu) jest nařízení neplatno, jestliže omyl v pohnutce podvodně byl způsoben (§ 565 o. o. z.), a dá-li se dokázati, že vůle zůstavitelova jediné na této mylné pohnutce spočívala (§ 572 o. o. z.). Nezáleží při tom, zda je tu omyl skutkový či omyl právní. Platným jest, když pořizovatel věnoval sourozencům cosi, domnívaje se omylem, že mají nepominutelné právo dědické (roz. sb. »Gl. U.« 3940). Pravidla ta platna jsou, jak pro ustanovení dědice, tak i pro odkazy.

b) Při smlouvách jest lišiti smlouvy úplatné a bezplatné:

a) Při bezplatných smlouvách platí ohledně omylu v pohnutce zásady vytčené pro poslední pořízení (§ 901 o. o. z.). Jest tudíž smlouva neplatná, jestliže omyl podvodně vzbuzen byl (§ 565 o. o. z.), dále dá-li se dokázati, že projevená vůle jediné na omylu v pohnutce, projevujícím vytčené, spočívala (arg. § 572 o. o. z.). I tu jest lhotejno, zda je tu omyl právní či skutkový.

β) Při smlouvách úplatných činí omyl v motivu smlouvu neplatnou, lze-li přičísti spolukontrahentu, že se dopustil podvodu (arg. §§ 871, 875,

876 o. o. z.), při čemž lhostejno opět jest, zda to omyl právní či faktický. Při nezamýšleném uvedení v omyl jest lišiti omyl ve hlavní pohnutce t. j. takový omyl, kterým kdyby strana zaujata nebyla, nebyla by smlouvu vůbec učinila (error vel dolus causam dans), a omyl v pohnutce podružné t. j. omyl, bez kteréhož by smlouva byla sice k místu přišla ale pouze ne takovým způsobem (error vel dolus incidens). V případě tomto se dotýká omyl platnosti smlouvy jen potud, pokud by tato bez něho nebyla k místu přišla, po případě musí straně v omyl uvedené druhý kontrahent přiměřenou náhradu dáti (arg. § 872 o. o. z. ve spojení s §§ 871, 875, 876 o. o. z.).

c) Při narovnání a uznání práva doznávají předpisy o omylu v pohnutce potud modifikace, pokud obě smlouvy za právní důvod mají skutečnosti minulé a pokud jimi nejistý nebo sporný právní poměr konečně na jisto postaven byl, a dále pokud narovnání úplatnou, uznání práva pak bezplatnou smlouvou jest.

d) Při smlouvě zavazující může zúmyslné uvedení v omyl jednoho kontrahenta druhým i na způsobilost k činům právním míti vliv. Když totiž osoba dle § 865 o. o. z. k uzavírání smluv zavazujících nezpůsobilá lstivě předstírá, že jest způsobilou smlouvy uzavřítí a tím (tedy lstivým předstíráním) jiného v omyl uvede, jest povinna straně druhé ku náhradě pozitivní i negativní škody (§ 866 o. o. z.). Tu se však předpokládá, že dotýčná osoba bonae fidei byla, tedy že vskutku v omyl byla uvedena; pročež také nárok na zadostučinění vyžaduje ještě, že v omyl uvedený nemohl snadno seznati smluvní nezpůsobilost druhého kontrahenta (§ 866 o. o. z.). Prosté zamlčení nezpůsobilosti této nezakládá ještě závazek ku náhradě (roz. sb. »Gl. U.« 1386).

9. Účinky omylu.

Omyl působí, že jednání, jinak platné, pro omyl jednajícího ve všech nebo aspoň v jistých částech za neplatné se pokládá anebo aspoň povinnost ku náhradě zakládá. V případech takových jedná se tu o to, zda druhý kontrahent jednal bezelstně či obmyslně (bona či mala fide). Kdežto obmyslnost jisté újmy v zápětí má, jsou s bezelstností, jako na př. přesvědčení mýlícího se, že je v právu, jisté výhody spojeny. Právní účinky jsou bezprostředně vyloučeny omylem v těch případech, kde zákon znalost okolností, zejména pravou vědomost jako podmínku pro nastoupení právních účinků stanoví. Jsou tedy opomenutí právo rušící, pokud neznalost okolností trvá, bezúčinnými. Sem náležejí především zákonné předpisy, dle kterých praeklusivní nebo promlčecí lhůta počíná běžeti teprve od okamžiku, kdy oprávněný nabyt vědomosti. Tak na př. dle § 94 o. o. z. může platnost sňatku uzavřeného, jemuž překážka soukromá v cestě stojí, jen tím manželem v odpor brána býti, který se cítí v právech svých uzavřením sňatku poškozen. Dále má muž právo, jemuž před sňatkem těhotenství manželky známo nebylo, manželské splolení dítěte, jež před 7. měsícem (§ 138 o. o. z.), po sňatku manželka jeho porodila, rovněž i dítěte, jež manželka v zákonné lhůtě (§ 138) porodila, — během tří měsíců v odpor vzíti.

10. Prostředky právní, jimiž se možno chrániti proti následkům omylu, jsou:

a) Žaloba ze správy, když někdo nabude bezplatně věci s fyzickými vadami jsa v omylu nezaviněném (§ 923 o. o. z.).

b) Žaloba z evikce, když někdo nevědomky cizí věci bezplatně nabude (§§ 923 a 929 o. o. z.).

c) Žaloba na zrušení (rescissi) právního jednání pro zkrácení přes polovici.

d) Žaloba z obohacení, byl-li zaplacen dluh nepozůstávající (condictio indebiti) (viz čl. Obohacení bezdůvodné).

III. Právo obchodní.

Obchodní zákoník nemá zvláštních ustanovení ohledně omylu a jeho právních účinků. Jest tudíž užití ve věcech obchodních ustanovení občanského práva (§ 1 obch. z.). Zvláštní ustanovení obsahuje toliko čl. 294 obch. z., dle něhož uznání účtu nevylučuje ještě důkaz omylu nebo podvodu v účtu. Toto ustanovení bezpečnosti obchodního styku hovíci je v úplném souhlase s obč. zákoníkem, kterýž rovněž k tomuto omylu v motivu přihlíží. Ustanovuje se v §§ 242 obch. z. a 1388 o. o. z., že vada v účtu, byť i tento již vyřízen byl, nemůže býti straně ku škodě. Omyl nebo podvod, který se přihodil nikoliv v účtu, nýbrž zcela samostatně, má se posuzovati dle všeobecných zásad obč. práva, totiž dle §§ 870—877, 1385, 1431 a 1437 o. o. z.

IV. Právo směnečné.

1. Jestliže neoprávněným a úmluvě se přičícím vyplněním listiny směnečné této bylo zneužito, chrání se s jedné strany omyl bezelstného majitele směnky, na druhé straně beře se zřetel k omylu směnečně závazného při připojení závazného prohlášení na směnce, dosud nevyplněné tím, že se připouští námitky.

2. Majitel směnky dle č. 36 sm. ř. legitimovaný může jen tehda ku vydání směnky býti přidržán, jestliže směnky obmyslně nabyl aneb lze-li mu při nabývání směnky hrubou nedbalostí přičísti (čl. 74 sm. ř.). Jest tedy indosatář oprávněn žádati zaplacení směnky, jestliže z omluvitelného omylu indossanta za oprávněného pokládal. Ostatně i ve směnečném právu platí zásady obč. zák. o omylu (§§ 870—877, 1385, 1431 a 1437 o. o. z.), pokud dlužníku směnečnému námitka omylu bezprostředně proti žalobci přísluší (čl. 82 sm. ř.).

V. Řízení soudní sporné.

A) Josefinský řád soudní.

a) Omyl stran a jeho účinky:

a) Jestliže strana bez vlastní viny stání, ku projednání určené pro meškala, což se též následkem omylu (na př.: ohledně dne, hodiny nebo místa stání) státi může, má právo, toto své nestání eventuelními důkazy omylu spraviti (§ 33 s. ř., § 19 říz. str. a § 29 říz. ve v. nep.).

β) Jestliže strana v řádném ať ústním ať písemném řízení opomenula okolnosti a důkazní prostředky na pravém místě uvést, k čemuž také omyl nebo neznalost těchto příčinu zavdati mohly, jest oprávněna žádati za povolení novot (viz čl. Novoty).

γ) Straně, která vede důkaz svědky, může býti dovoleno na místě svědka, který před výsledkem zemřel, dva nebo i více svědků navrhnouti v tom případě, když se buď důkaz, který měl zemřelý svědek podati, jen tím způsobem nahraditi dá, anebo když takové poměry nastoupí, které stranu dotýčnou opráňují za příčinou žádosti o navrácení v předešlý stav nové důkazní prostředky uvést (dvor. dekr. ze dne 18. září 1844 č. 830

a ze dne 13. února 1845 č. 868 sb. z. s.): když tedy o těchto svědcích nemohl vědět aneb jich nalézt (§ 372, *b* s. ř., roz. sb. »Gl. U.« 5934).

δ) Jestliže lhůta praeklusivní bez viny zkrácené strany prošla, tedy také následkem omylu ohledně počátku nebo trvání lhůty nebo právních následků její — může se domáhati uvedení ve stav předešlý. Není tedy vyloučeno vrácení ve stav předešlý pro zmeškání lhůty z neznalosti právní (roz. sb. »Gl. U.« 3106).

ε) Jelikož ku soudnímu i mimosoudnímu disposičnímu doznání strany přihlíží se jako ku projevu vůle (§§ 107 a 110 s. ř.), může doznavatel doznání své i po přijetí jeho se strany odpůrce, jako každý jiný projev vůle v odpor vzítí pro nezaviněný omyl (§§ 870—876 o. o. z.) a to buď během řízení processního appellací a revisí anebo žádostí za vrácení v předešlý stav ob noviter reperta (§ 372 s. ř.).

ζ) Ukončily-li strany spor soudním smírem (§ 268 s. ř.), pokládá se uzavřený smír za soudní smlouvu (§ 298 s. ř.) a může tudíž žalobou týmž způsobem, jako jiné narovnáání pro omyl v osobě nebo předmětu v odpor vzato býti (§ 1385 o. o. z.). Ani při soudním narovnáání neškodí vada nebo chyba v účtech žádné straně (§ 1388 o. o. z.).

η) Omyl zástupců a jeho účinky.

Zmeškání lhůty advokátem může mít také důvod v omylu jeho, jelikož ale jako znalec práva jest zavázán ku zvláštní dbalosti, jeví se jeho omyl jako zavinění, a zmeškání lhůty se strany jeho jest zvláště potrestati (pat. ze dne 1. července 1790 č. 31 odst. 1 sb. z. s.). Uvedení v předešlý stav pro špatné zastoupení lze připustiti, byl-li advokát omylem zaujat; omyl ten spočívati může v tom, že advokát rozhodující okolnosti na příslušném místě neuvádí nebo je mylně vykládá, proti informacím strany příběh připouští, prostředky důkazní k prokázání skutečnosti uvéstí opomene atd. Má-li strana sama na omylu právního přítele viny, na př.: dala-li mu špatné informace anebo schválila-li jeho jednání, nese sama následky omylu (arg. § 876 o. o. z.) a nemá nároku na restituci pro špatné zastoupení.

θ) Omyl soudce a jeho účinky:

α) Přijal-li soudce omylem žalobu, jsa nepřislušným, a žalovaný nepodal námitku nepřislušnosti soudce ve lhůtě soudním řádem vytčené, jest v jednání před tímto soudem pokračovati, byť i se zároveň ukázalo, že soud ten nebyl příslušným ku přijetí žaloby té (§ 48 odst. 1. jur. nor.).

β) Dopustil-li se soudce I. instance při vynesení rozsudku v subsumování skutku nebo důkazů chyby, která na právním nebo skutkovém omylu spočívati může, má strana, tímto výrokem stížená, právo, appellaci vznésti ku instanci II. (§ 252 s. ř., § 44 říz. str.).

γ) Omylem soudce může také odůvodněna býti zmatečnost rozsudku na př.: při zřejmé nepřislušnosti soudu (§ 48 jur. nor. odst. 2.), jestliže omylem v řízení sporném příslušné osoby obeslány nebyly, jestliže dodání žaloby nedopatřením bylo opomenuto, sběhl-li se omyl při projednávání nebo jestliže rozsudek na nepravých důkazech spočívá (falsa causa) atd. Ve všech těchto případech jest stížená osoba oprávněna podati stížnost zmatečnou (§ 262 s. ř.).

δ) Zásada nezměnitelnosti soudcovských rozhodnutí a prohlášení nevyklučuje opravu chyb písemných nebo vad v účtech, ve vyhotoveních pro strany se sběhších (§§ 206 a 210 instr. s. pro soudy).

B) Nový soudní řád z r. 1895. Dle nov. s. ř. jest bráti zřetel k omylu skutkovému v každém stadiu sporu, a to tím spíše, ježto přední zásadou tu jest vyhledání materielné pravdy a tudíž soudce nesmí omylu skutkového si nevšímáti.

Při ústním přelíčení, byť i přípravné řízení právě bylo již provedeno, mohou nové nároky, tvrzení, důkazní prostředky nebo námitky, jež by se vztahovaly ku částem sporu v přípravném řízení již projednaným, uvedeny býti, když strana věrohodně prokáže, že o těchto novotách v čas přípravného řízení neměla vědomosti; neméně i omyl skutkový, kterým strana zaujata byla při uvádění okolností faktických nebo námitek, může během přelíčení vysvětlen a odstraněn býti (§ 263 nov. s. ř.). I když byl rozsudek vyneseno, nemá přece platnosti, když omyl se týkal soudce rozhodujícího, ať již omyl spočíval v tom, že soudce v dotyčné záležitosti rozhodovati byl vyloučen, anebo v tom, že soud byl zřejmě nepřislušným, nebo, že pořad práva jest vyloučen. Konečně dopouští se žaloba o zmatečnost a obnovu i po právoplatném rozhodnutí té straně sporné, které hrozí újma z rozsudku toho následkem omylu, jímž ona sama, nebo soudce při rozhodování zaujat byl nebo následkem uvedení v omyl stranou druhou (§ 529—547 nov. s. ř.).

VI. Řízení soudní nesporné.

a) Všeobecná ustanovení.

α) Stranám jest dovoleno, aby ve svých rozkladech a rekurech nové okolnosti a důkazy uvedly, jež z neznalosti jich opomenuly během jednání uvést (§ 10 cís. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.). Následkem toho odpadá nutnost restituce ob noviter reperta.

β) Jestliže strana z omylu lhůtu nebo stání promeškala, jest oprávněna, pokud s promeškáním tím újma právní spojena jest, která stížností k vyšší instanci nebo novým podáním napravena býti nemůže — vrácení v předešlý stav pro toto zameškání se domáháti (§ 17 cit. pat.).

γ) Kdo pokládá se za stížena rozhodnutím I. instance, na omylu spočívajícím, má na vůli, u nižšího soudce představení nebo stížnost (rekurs) podati, nebo recurs s představením spojit.

β) Řízení pozůstalostní.

α) Jestliže dědic, ku správě vlastního jmění oprávněný, se ku stání projednacímu nedostaví anebo ve lhůtě, ustanovené pro písemnou přihlášku (§ 115 cit. pat.), ku dědictví se nepřihlásí, může, ač-li toto promeškání na omylu nebo neznalosti spočívá, za restituci během 14 dnů, počínaje okamžikem nabyté vědomosti po tu dobu, žádati, dokud právo jeho promlčením nezaniklo (§ 120 cit. pat. ve spojení s § 17 cit. pat. a § 372 a a 373 s. ř.). Stalo-li se však narovnání mezi dědici a věřiteli se přihlásivšími, nelze povolit restituci pro promeškání lhůty přihlašovací (roz. sb. »Gl. U.« 1472).

β) Když při kolisi přihlášek dědických byl přihlásivší se dědic soudem pozůstalostním odkázán na pořad práva, aby v jisté lhůtě žalobou dědickou vystoupil, může tento, promeškal-li lhůtu tuto z omylu nebo nevědomosti, za restituci žádati (§§ 126, 127 a 17 cit. pat.). Pakli lhůtu k rekursu z výměru pozůstalostního soudu, jímž odkázán na pořad práva, z omylu nebo nevědomosti promeškal, může rovněž za restituci k podání rekursu žádati (roz. sb. »Gl. U.« 6753).

c) **Knihy pozemkové.** Princip veřejnosti knih pozemkových spočívá v tom, že práva věcného teprve vkladem v knihy veřejné nabytí lze a že všechna práva, která v knihy ony zanesena jsou, tak dlouho za existující se pokládají a že zápis ten tak dlouho všechny účinky obecnoprávní má, pokud z knih vymazán nebyl (§§ 442, 443, 444, 454, 468, 469, 526, 928, 1412, 1398, 1443, 1446, 1467, 1469 a 1500 o. o. z.). Jestliže tedy kdosi v důvěře v knihy veřejné předsevezme právní jednání, k nim se vztahující a při tom bona fide domnívá se, že mu po právu platný, samostatný nárok vzešel — pokládá se jednání jeho za platné, byť i dle skutečných, v knihy veřejné nezapsaných poměrů neplatným bylo (srv. odst III.).

d) **Notářství.**

Při sepisování notářského spisu nemůže tak snadno omyl se sběhnouti, jestliže se řádně šetří zákonných ustanovení, sem spadajících (§§ 52—75 not. ř. ze dne 25. července 1871 čís. 75. ř. z.). Nicméně i tu může se státi, že notářský spis neodpovídá vůli stran, když na př. nebylo se tázáno ve věci té strany atd. (§ 52). Jestliže obsah spisu notářského v odporu jest s jednáním právním, stranou zamýšleným, jest tento neplatným pro podstatný omyl spočívající v nedostatku shodné vůle (roz. sb. »Gl. U.« 6350).

Omyl (v právu trestním) má význam pro posouzení trestnosti jednání a následků trestných.

I. **Pojem.**

Omyl tu jest buď právním omylem nebo skutkovým.

Prvnější má za předmět zákon trestní. Neznalostí resp. omylem v právu nikdo se nemůže omlouvati (§§ 3, 233 tr. z., § 9 voj. tr. z.; § 7 tr. zák. pro Bosnu a Hercegov. a § 55 osnovy tr. z.) a to bez ohledu, zda se omyl vztahuje na příkaz nebo zákaz (normu právní) v trestním zákoně obsažený, či ku stanovení trestnosti přestupku. K ospravedlnění tohoto ustanovení odvolává se, pokud jde o zločiny, § 3 tr. z. z r. 1803 na to, že bezprávnost těchto je zřejmá, a ohledně přečinů a přestupků odůvodňuje § 233 platného tr. z. ustanovení toto poukazuje k tomu, že přečiny a přestupky vesměs činy rázu takového jsou, že každý seznati může nedovolenost jich a že pachatel povinen jest dle stavu, živnosti, zaměstnání svého a vůbec dle svých poměrů znáti zvláštní nařízení, která přestoupiti nesmí.

II. Nevztahuje-li se omyl k zákonu trestnímu, nýbrž ku jiným skutečnostem, kamž také náležejí jiné obory práva na př.: zákony, týkající se občanského práva správního (roz. kas. soudu ze dne 22. prosince 1851 sb. »Glaser«, I. č. 97), mají platnosti, pokud jde o účinky jeho na přičetnost, tyto zásady:

1. Týká-li se omyl některého z podstatných znaků skutkové podstaty jistého trestního skutku (na př. člověk na honě za zvěř je pokládán a v tom omylu postřelen), jest zlý úmysl vyloučen (§ 2 lit. e) tr. z.). Bylo-li lze omylu se vyvarovati, může čin, jakožto nedbalost (culpa) býti přičítán.

2. Vztahuje-li se omyl ku následkům činu a nastoupení jich nemohlo býti předvídáno, nemohou tyto následky býti přičítány (§ 2 lit. f) tr. z.).

3. Týká-li se konečně omyl okolností, jež opravňují ku předsevzetí jednání jistého na př. k nutné obraně a pod., jest jednání takové ien tehda trestné pro nešetření povinné dbalosti, když omylu mohl se